

MỘT SỐ ĐIỂM MỚI ĐÁNG CHÚ Ý CỦA LUẬT THI HÀNH ÁN HÌNH SỰ NĂM 2019

ThS. Phạm Duy Ngọc^()*

Luật Thi hành án hình sự (THAHS) năm 2010 được Quốc hội khóa XII thông qua ngày 17/6/2010 tại kỳ họp thứ 7, có hiệu lực thi hành từ ngày 01/7/2011. Sau hơn 8 năm thi hành luật, công tác thi hành án hình sự đã được thực hiện đạt hiệu quả cao, bảo đảm sự nghiêm minh của pháp luật và thực hiện chính sách khoan hồng, nhân đạo của Đảng và Nhà nước trong giáo dục, cải tạo người phạm tội.

Tuy nhiên, bên cạnh kết quả đạt được, Luật THAHS năm 2010 đã bộc lộ những bất cập, hạn chế. Một số quy định đã không còn phù hợp với thực tiễn, đặc biệt, từ năm 2013, Quốc hội đã thông qua Hiến pháp mới và nhiều bộ luật, luật có nội dung liên quan đến thi hành án hình sự nên các quy định của Luật THAHS năm 2010 không bảo đảm tính đồng bộ, thống nhất với quy định pháp luật có liên quan.

Do đó, việc sửa đổi Luật THAHS năm 2010 là yêu cầu cấp thiết, nhằm hoàn thiện cơ sở pháp lý, bảo đảm sự nghiêm minh của bản án, quyết định của tòa án, tính thống nhất của chính sách hình sự đối với việc giáo dục cải tạo người phạm tội trong tình hình mới. Tại kỳ họp thứ 7, Quốc hội khóa XIV, Luật Thi hành án hình sự năm 2019 đã được Quốc hội thông qua với tỷ lệ 91,53% số Đại biểu Quốc hội tán thành và chính thức có hiệu lực từ ngày 01/01/2020. Tác giả xin giới thiệu một số nội dung mới đáng chú ý của Luật THAHS năm 2019.

1. Bổ sung điều luật quy định cụ thể về quyền và nghĩa vụ của phạm nhân

Bổ sung các nhóm quyền, nghĩa vụ cho phạm nhân tại Điều 27 Luật THAHS năm 2019 như: Được đề nghị xét đặc xá, bồi thường thiệt hại, hưởng chế độ, chính sách về bảo hiểm xã hội theo quy định của pháp luật; được tự mình hoặc thông qua người đại diện để thực hiện giao dịch dân sự theo quy định của pháp luật. Ngoài ra, phạm nhân được tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện, hưởng chế độ, chính sách về bảo hiểm xã hội theo quy định của pháp luật, cụ thể:

** Về quyền:*

- Được bảo hộ tính mạng, sức khỏe, tài sản, tôn trọng danh dự, nhân phẩm; được phổ biến quyền và nghĩa vụ của mình, nội quy cơ sở giam giữ phạm nhân;

^(*) Giảng viên Khoa Luật, Học viện Cán bộ Thành phố Hồ Chí Minh

- Được bảo đảm chế độ ăn, ở, mặc, đồ dùng sinh hoạt cá nhân, chăm sóc y tế theo quy định; gửi, nhận thư, nhận quà, tiền; đọc sách, báo, nghe đài, xem truyền hình phù hợp với điều kiện của nơi chấp hành án;

- Được tham gia hoạt động thể dục, thể thao, sinh hoạt văn hóa, văn nghệ;

- Được lao động, học tập, học nghề;

- Được gặp, liên lạc với thân nhân, đại diện cơ quan, tổ chức hoặc cá nhân; đối với phạm nhân là người nước ngoài được thăm gặp, tiếp xúc lãnh sự;

- Được tự mình hoặc thông qua người đại diện để thực hiện giao dịch dân sự theo quy định của pháp luật;

- Được bảo đảm quyền khiếu nại, tố cáo; được đề nghị xét đặc xá, bồi thường thiệt hại theo quy định của pháp luật;

- Được tham gia bảo hiểm xã hội tự nguyện, hưởng chế độ, chính sách về bảo hiểm xã hội theo quy định của pháp luật;

- Được sử dụng kinh sách, bày tỏ niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo theo quy định của pháp luật;

- Được khen thưởng khi có thành tích trong quá trình chấp hành án.

** Về nghĩa vụ:*

- Chấp hành bản án, quyết định của Tòa án có hiệu lực pháp luật, quyết định của cơ quan quản lý thi hành án hình sự, cơ quan thi hành án hình sự trong quá trình thi hành án hình sự và các quyết định khác của cơ quan nhà nước có thẩm quyền;

- Chấp hành nội quy của cơ sở giam giữ phạm nhân, các tiêu chuẩn thi đua chấp hành án;

- Chấp hành yêu cầu, mệnh lệnh, hướng dẫn của cán bộ cơ sở giam giữ phạm nhân;

- Lao động, học tập, học nghề theo quy định;

- Phạm nhân làm hư hỏng, làm mất hoặc hủy hoại tài sản của người khác thì phải bồi thường.

2. Bổ sung nhóm đối tượng được giam giữ riêng

Khoản 2 Điều 27 Luật THAHS năm 2010 quy định các đối tượng được giam giữ riêng gồm: (1) Phạm nhân nữ; (2) Phạm nhân là người chưa thành niên; (3) Phạm nhân là người nước ngoài; (4) Phạm nhân là người có bệnh truyền nhiễm đặc biệt

nguy hiểm; (5) Phạm nhân có dấu hiệu bị bệnh tâm thần hoặc một bệnh khác làm mất khả năng nhận thức hoặc khả năng điều khiển hành vi của mình trong thời gian chờ quyết định của Tòa án; (6) Phạm nhân thường xuyên vi phạm nội quy, quy chế trại giam.

Luật THAHS năm 2019 bổ sung thêm hai nhóm được giam giữ riêng, đó là:

(1) Phạm nhân có con dưới 36 tháng tuổi theo mẹ vào trại giam.

(2) Phạm nhân là người đồng tính, người chuyển đổi giới tính, người chưa xác định rõ giới tính.

3. Bổ sung quy định về việc tiếp nhận người chấp hành án phạt tù

Điều 28 Luật THAHS năm 2019 bổ sung quy định về trách nhiệm kiểm tra thông tin, khám sức khỏe cho người chấp hành hình phạt tù của trại giam, trong đó đặc biệt lưu ý phải kiểm tra cơ thể của người chấp hành hình phạt tù để xử lý đồ vật mang theo trước khi đưa vào buồng giam.

Ngoài ra Điều 28 Luật THAHS năm 2019 và Điều 3 Thông tư số 10/2020/TT-BCA ngày 06 tháng 02 năm 2020 của Bộ Công an đã sửa đổi, bổ sung quy định về danh mục đồ vật cấm đưa vào cơ sở giam giữ phạm nhân, cụ thể:

- Vũ khí quân dụng, súng săn, vũ khí thô sơ, vũ khí thể thao và vũ khí khác có tính năng, tác dụng tương tự; vật liệu nổ.

- Công cụ hỗ trợ: Các loại súng dùng để bắn đạn nhựa, đạn cao su, hơi cay, hơi ngạt, chất độc, chất gây mê, từ trường, laze, pháo hiệu và các loại đạn sử dụng cho các loại súng này; các loại phương tiện xịt hơi cay, hơi ngạt, chất độc, chất gây mê, chất gây ngứa; các loại lựu đạn khói, lựu đạn cay, quả nổ; dùi cui điện, dùi cui cao su, dùi cui kim loại, bàn chông, dây đinh gai, áo giáp, găng tay điện, găng tay bắt dao, mũ chống đạn và các loại công cụ hỗ trợ khác.

- Chất gây mê, chất độc, chất cháy, chất gây cháy, chất phóng xạ, hoá chất, độc dược.

- Các chất ma túy, tiền chất ma túy, thuốc gây nghiện và thuốc hướng thần.

- Các loại thuốc chữa bệnh, thuốc phòng bệnh, thực phẩm chức năng chưa được sự đồng ý của thủ trưởng cơ sở giam giữ; rượu, bia và các chất kích thích khác.

- Các đồ vật bằng kim loại, đồ làm bằng sành sứ, đá, thủy tinh, phích nước và các đồ vật có thể dùng làm hung khí.

- Tiền Việt Nam, các loại thẻ thanh toán bằng hình thức điện tử, ngoại tệ, giấy tờ có giá, vàng, bạc, đá quý, kim loại quý.

- Các loại giấy tờ khác như: Chứng minh nhân dân, căn cước công dân, hộ chiếu, hộ khẩu, giấy chứng nhận nghề, bằng cấp, chứng chỉ và các giấy tờ chứng nhận khác.

- Các loại thiết bị thông tin liên lạc cá nhân, phương tiện ghi âm, ghi hình.

- Các loại sách, báo, ấn phẩm bằng tiếng nước ngoài, tôn giáo, tín ngưỡng chưa qua kiểm duyệt; tranh, ảnh, phim, băng đĩa có nội dung mê tín dị đoan, phản động, đồi trụy; các loại bài lá, sách, báo, ấn phẩm, tài liệu (in, viết) gây ảnh hưởng xấu đến công tác quản lý, giáo dục phạm nhân.

- Các đồ vật khác có thể gây mất an ninh, an toàn cơ sở giam giữ, gây nguy hại cho bản thân phạm nhân và người khác, ảnh hưởng xấu đến vệ sinh môi trường hoặc dễ sử dụng vào mục đích đánh bạc.

4. Bổ sung hình thức nhận tiền qua đường bưu chính của phạm nhân

Theo quy định tại khoản 4 Điều 52 Luật THAHS năm 2019, phạm nhân được nhận quà là tiền, đồ vật do thân nhân gửi qua đường bưu chính không quá 02 lần trong 01 tháng, điều này là hoàn toàn mới so quy định tại Điều 46 Luật THAHS năm 2010 (phạm nhân chỉ được nhận quà là tiền khi được gặp trực tiếp thân nhân).

Trại giam, trại tạm giam, cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện có trách nhiệm tiếp nhận tiền, đồ vật mà thân nhân của phạm nhân gửi cho phạm nhân và bóc, mở, kiểm tra để phát hiện và xử lý đồ vật thuộc danh mục cấm theo quy định của pháp luật.

5. Bổ sung chế định về tha tù trước thời hạn có điều kiện

Luật THAHS năm 2019 bổ sung quy định tha tù trước thời hạn có điều kiện tại Mục 3, Chương III, gồm 16 điều, từ Điều 57 đến Điều 72, với những quy định hết sức chặt chẽ nhằm tạo cơ hội cho những phạm nhân tích cực cải tạo tốt trong quá trình chấp hành án ở các cơ sở giam giữ được sớm trở về với gia đình và tiếp tục chứng tỏ sự cải tạo của mình trong môi trường xã hội bình thường có sự giám sát của chính quyền địa phương và xã hội. Việc bổ sung chế định này thể hiện sự đồng bộ, thống nhất với quy định tại Điều 66 Bộ luật Hình sự năm 2015 được sửa đổi, bổ sung năm 2017 và Điều 368 Bộ luật Tố tụng Hình sự năm 2015.

6. Sửa đổi quy định về việc trưng cầu giám định y khoa đối với phạm nhân trong trường hợp tạm đình chỉ thi hành án

Theo quy định tại Điều 22 Luật THAHS năm 2010, phạm nhân được tạm đình chỉ thi hành án chỉ do bị bệnh nặng và khó xác định tình trạng sức khỏe sẽ được trưng cầu giám định y khoa, thì tại Điều 37 Luật THAHS năm 2019 quy định việc trưng cầu giám định y khoa đối với phạm nhân được tạm đình chỉ thi hành án chỉ cần có dấu hiệu nghi mắc bệnh tâm thần hoặc bệnh khác làm mất khả năng nhận thức.

Kinh phí thực hiện giám định sẽ do Cơ quan thi hành án hình sự công an cấp tỉnh, cấp quân khu chi trả.

7. Bổ sung quy định về thi hành án hình sự với pháp nhân thương mại

Đây là quy định hoàn toàn mới so với Luật THAHS năm 2010, quy định mới này nhằm thống nhất với Bộ luật Hình sự 2015.

Đối với pháp nhân thương mại khi nhận được quyết định thi hành án phải công bố trên trang thông tin điện tử, ấn phẩm của mình và niêm yết công khai tại trụ sở chính, địa điểm kinh doanh.

Lời kết

Việc Quốc hội khóa XIV ban hành Luật THAHS năm 2019 đã khắc phục được một số bất cập, hạn chế trong thực tiễn công tác THAHS. Quy định tại Luật THAHS năm 2019 cũng đảm bảo tốt hơn quyền lợi của phạm nhân, đảm bảo quyền con người, quyền công dân, thể hiện tính nhân văn sâu sắc theo tinh thần Hiến pháp năm 2013. Việc ban hành Luật THAHS năm 2019 cũng nhằm thống nhất, đồng bộ với các luật chuyên ngành, phù hợp với sự phát triển kinh tế - xã hội của đất nước và bảo đảm việc đạt mục đích của việc áp dụng hình phạt là giáo dục, cải tạo người chấp hành án.